

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ФАКУЛТЕТ ПО ПЕДАГОГИКА

УТВЪРЖДАВАМ:
ДЕКАН

УЧЕБНА ПРОГРАМА

по

дисциплината: Личностно консултиране

включена в учебния план на специалност : Социални дейности

образователни степени: бакалавър

форма на обучение: редовно и задочно

вид на дисциплината: избираема

форма на завършване: изпит

автор: проф. дпн Яна Рашева-Мерджанова

2012/13

1. ХОРАРИУМ И РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА ДИСЦИПЛИНАТА В УЧЕБНИЯ ПЛАН

Форма на обучение	Образователна степен	Вид на занятията	Семестър	Хорариум	Седмично	Общо
Р,З	Б	Лекции		30	2	
		Упражнения		30	2	

2. АНОТАЦИЯ

2.1. Характер на курса, цел и задачи

Идейни акценти: Последните години на глобализация и на граничност на икономическия и на обществения живот; на изключително динамично развитие и на консолидация /автономизация на регионалните специфични култури; на резки обрати в националните и международно стопанства, проблематизират както никога до сега професионалната и цялостна жизнена реализация на човека. **На първо място**, изборът на професия, на социална и гражданска позиция, на личен старт, се оказват само началото на редицата от решения с различен характер, които определят динамиката и посоката на жизнения път на личността. Оформят се проблемите на непрекъснатото личностно консултиране. **На второ място**, професията се оказва само едно от направленията на кариерното развитие в цялостния жизнен план на личността и в променящата се социална среда. Оформят се групата проблеми на ситуационното и мултикултурално личностно консултиране. **На трето място**, интеграцията между различните сфери на стопанския и обществен живот; разпростирането на реалностите извън времето и пространството на тясната професионализация оформят проблемите на координацията и управлението на факторите за професионално и кариерно, за лично, за формално и неформално развитие на личността.

Съдържателни особености: Първо, програмата е конструирана съобразно разбирането на консултирането като по-общо явление от ориентирането според класическата европейска традиция и модерните практики. **Второ**, след теоретичния обзор и представянето на основните методи, се разгръща поетапно **личностната (индивидуална и групова) консултация** като утвърдена форма на дейност в тази сфера. В нея се полагат всички конкретни методи и се акцентира върху уменията и техниките за провеждане на интервю. **Трето**, програмата има две части – въвеждаща (базовотеоретична), методическа и практическа. Всеки въпрос от теоретичната част има корелат, разработен чрез конкретни инструменти на методическо и на практическо равнище.

Методически програмата е разработена на теоретично и на практическо равнище. Теоретическото равнище има за задачи да развие способности на студентите да познават, да сравняват, да правят обоснован избор на подходи и методи в полетата на консултирането и на професионалисти, и на безработни

граждани, и на учащи. Практическото равнище упражнява и консолидира в цялостни ситуации тези способности. **Целта е** както да се систематизира информационната култура на бакалаврите, така и да се изградят и стабилизируют компетенции за проектиране, изграждане и ръководство на социалното стабилизиране на хората съобразно техните лични жизнени приоритети и проекти и съобразно обективните реалности.

2.2. Очаквани резултати: компетентни на **базово теоретично равнище** като аргументиране и анализ на съществуващите практики за консултиране и ориентиране; компетентни на **методическо равнище** като избор, използване и оценяване на приложимостта на основни методи и техники по личностно консултиране; компетентни на **практическо равнище** (работа на терен) в отделните среди.

2.3. Методи и форми на обучение: лекции, семинарни занятия, посещения и работа в служби по заетостта, бюро по труда, общообразователно или професионално държавно/частно училище, неправителствена организация, национален център по наркомании (наблюдение на интервю), център за образователни услуги; работа с библиографски източници и документи, дискусии, практическа работа с инструменти и диагностично-формиращ инструментариум, проектиране – изработване, обсъждане, рецензиране.

2.4. Методи и система на оценяване на студентите и обратна връзка:

- Критична интерпретация на един от “моделите на здравата личност” по Дуетн Шулиц или от базовите подходи към личността – писмено.
- Професионален профил на специалист - писмено.
- Изработване на студентско есе за „промяна“ – в началото и в края на курса на тема „Аз и личностното консултиране“.
- Съставяне на индивидуална програма за консултиране по случай по примерна матрица.

Примерна матрица-модел за проектиране на консултантската дейност

Кратко представяне на ситуацията, проблема, основните принципи съображения и аналитични аргументи за стратегия и консултантски подход.

Етапи и време/периоди	Цел и задачи за клиента/консултанта	Субекти	Дейност и	Методи и техники	Инструменти	Резултат и/продукти	Ресурси

--	--	--	--	--	--	--	--

3. СЪДЪРЖАНИЕ НА ЛЕКЦИОННАТА ПРОГРАМА

3.1.ЛЕКЦИИ

Първа част (базова методологическа)

1. Утвърждаване на *личностното консултиране*:
 - Исторически аспект: предпоставки и възникване, етапи.
 - Теоретически аспект – основни понятия и определяне; базови теории – психоаналитична, когнитивна / афективна – рационалномотивни импликации, поведенческа, динамична (Adler, Z. Freud, Fr. Parsons, J. Holland, D. Supar, C. Rogers, E. Krumboltz, J. Atkinson, J. Morris, D. Bruverman, R. Menackar).
 - Социалнопрактически аспект - водещи подходи и съвременни модели на консултиране. Развитие на личностно-центрирания подход на С. Rogers.
 - “Модели на здравата личност”
2. *Професията “социален работник”* днес – възникване и еволюция, професиограми; професионален профил на консултанта/на личността; функционални продукти - квалификационни и професионално длъжностни характеристики; регулиране на професията.
3. *Личностното самоопределение* като *предмет* на консултантската дейност:
 - Сфери на самоопределение: социално самоопределение и социален избор; професионално самоопределение и професионален избор; личностно самоопределение и личен избор – същност, детерминанти и фактори; характеристики; противоречия.
 - Основни личностни конструкти: потребности – мотиви – интереси – цели// заложи – наклонности – качества – способности – компетентности // насоченост (специална и обща) – ценности – приоритети.
4. *Жизнената кариера* като *продукт* на консултантската дейност: съвременни разбирания за кариерата, сфери, жизнени роли, хармонизация, личен кариерен проект.

Втора част (методическа)

5. *Основни принципи, основни дейности, методи и форми на личностно консултиране.*
6. Развитие на *стила* в *методиката* на личностното консултиране.
7. *Диагностични методи* и процедури:
 - Обща и специфична диагностика на *личността*;
 - Диагностика на социалната, професионална и лична *жизнена среда*;
 - Проблемът за диагностика на *ценности*, на жизнени приоритети;
 - Диагностика на *специални проблеми*.
8. *Информационни методи* – съдържание, средства и процедури:
 - *Видове източници* на информация;

9

- Събиране, обработка, анализ и оценка, използване на информацията *от консултанта* – техники и инструменти, средства, ресурси;
 - Събиране, обработка, анализ и оценка, използване на информацията *от клиента* – техники и инструменти, средства, ресурси.
9. *Консултацията като основна форма* на консултантската дейност.
 - *Индивидуална консултация* – личностно центриран подход, етапи, методи;
 - *Групова консултация* (създаване на мрежа) – етапи, методи (упражнение за ефективна обратна информация, рисково поведение в групата);
 - други форми.
 10. *Интервюто като основен диалогов метод* на консултация – видове, етапи, задачи, съдържание.
 11. Други основни групи методи на консултиране – диагностични, дейностни, ситуационни, ролеви, проектни, обучителни, проективни тренингови, изследователски – компетентности и сертифициране.
 12. Проектиране и реализиране *на програми* (индивидуални “по случай” и групови)– планиране, етапи, участници, позиция на клиента, ход на програмата, резултати и отчитане.
 13. *Професионален профил* на консултанта:
 - Професионални компетентности (общосоциални, общопрофесионални, специфични, водещи, кариерни); професионални роли; професионални компетенции;
 - *Умения за консултантска дейност* – спрямо клиента, спрямо метода, спрямо колегите, спрямо информацията, спрямо себе си;
 - *Умения за провеждане на интервю* – базови и майсторски.
 14. Консултантът като *посредник и координатор* на различните фактори на социално развитие на личността.
 - Структура на *мрежата от фактори* – институции; социални партньори; неформални посредници; медии и информационни технологии; субекти.
 - *Аспекти на координацията* – на интересите; на целите и задачите, на функциите и дейностите; на информацията; на отговорностите; на ресурсното осигуряване; на реализацията; на резултатите; на оценяването.
 15. *Етичен професионален кодекс* на консултанта.

УПРАЖНЕНИЯ И ПРАКТИКА

1. Теоретични подходи и съвременни модели на консултантската практика – сравнителен анализ и симулиране. Модели на здравата личност.
2. Професионален профил.
3. Работа с различни диагностични инструменти.
4. Интервю – организация, провеждане.
 - Начален етап на договаряне;
 - Основен етап на реализация на целите и задачите;
 - Заключителен етап на приключване на консултирането;

- Упражняване на някои специфични техники и оценяване на тяхната приложимост.
- 5. Личностно консултиране в училище/институции за социална работа – специфика и методи. Наблюдаване на терен.
- 6. Групово и индивидуално проектиране – работа с матрица.
- 7. Работа върху есе.
- 8. Личностно консултиране на лица в риск и специални потребности – наблюдение и участие на терен.

ЛИТЕРАТУРА

1. Димитров, Ив. Увод в класическата психоанализа на развитието. С., 2002.
2. Дако, П. Фантастичните победи на модерната психология. 1995.
3. Делакроа, П. Юношеството. С., 2005.
4. Дракър, П. Избрано от П. Дракър. С., 2004
5. Еренрайх, Б., А. Хохшилд. Глобалната жена. С, 2004.
6. Маккенна, Кр. Най-новата професия в света: консултиране. С., 2008.
7. Мерджанова, Я. Митове и реалност на пазара на труда. *Педагогика*, 2001, № 3.
8. Мерджанова, Я., Б. Господинов. За професионалния профил на социалния работник. *Стратегии на образователната и научната политика*. 2003, 1, 20-32.
9. Рашева-Мерджанова, Я. Генеалогично (пара)консултиране. С., 2007.
10. Рашева-Мерджанова, Я. Педагогически есета. С., 2007.
11. Рашева-Мерджанова, Я. Пенталогия на родовостта. С., 2011.
12. Радославова, М., Карабелъова. Методи на психодиагностика. С., 2005.
13. Стаматов, Р., Б. Минчев. Психология на човека. С., 2003.
14. Паси, И. Мотиви на човешкото поведение. С., 2003.
15. Радославова, М., С. Карабелъова. Методи за психодиагностика. С., 2004.
16. Стоева, Т. Емоцията и когницията в психологическата терапия и консултация. С., 2003.
17. Стоилова, М. Ценностната система на съвременния българин. С., 1994.
18. Фройд, З. Отвъд принципа на удоволствието. С., 1992.
19. Фройд, З. Нови уводни лекции. С., 1993.
20. Шулиц, Д. Психология на развитието. Модели на здравата личност. С., 2005.
21. www.findyourcoach.com/consultant-personalcoach
22. www.pers-con.at/eng/personal-consulting
23. www.Muskingum.edu/psych/rogers.htm
24. www.bps.blog.bg/technology/2010

Как се създава есе?

Първо, проблемът трябва да те вълнува – радва или тревожи, притеснява или окриля, изумява или убеждава, стъписва или подтиква; в неговата разработка трябва да вложиш *своето разбиране и своето чувство* за него. Преди да седнеш да пишеш, поживей, преживей есето известно време вътре в себе си; оформи го донякъде предварително във вътрешен план, нагласи се към него.

Второ, есето съдържа и изявява *личната ти позиция*. Тя е съгласувана – противопоставяна или паралелна с други позиции по проблема. Ти си прочел (-а) и изследвал (-а) и други автори. Тогава *обикновеното мнение се превръща в позиция* – когато се подкрепи със свидетелства и аргументи, когато е мнение знаещо и предвидило другите мнения. Нужно е да се потърси и ползва ценна библиография по проблема.

Трето, с това есето се доближава до науката – с наличието на аргументи, примери, доказателства, опровержения.

Четвърто, есето се доближава и до художественото произведение, до изкуството – ярка образност, аналогии, метафори, хиперболи, емоционалност, оригиналност. Ти се опитваш да видиш проблема в *неочаквани аспекти, дори и за теб*.

Пето, есето може да съдържа *елементи на сюжет*, приказност, фантазност, сентенции, афоризми. Доближава се до *фолклора и наративната житейска мъдрост*.

Шесто, есето съдържа *“елементи от самия теб”* – твоите чувства, твоите усещания, твоите неповторими изрази, твоите любими похвати. За да бъдеш уникален и творец, *впиши се в темата и си дай сметка за всичко*, което предизвиква у теб като представи, страхове, трепети, емоции, картини, аромати, скорости и обрати – *телепортирай се* телом и духом там някъде, където този свят се случва и ще бъдеш автентичен. Потърси примери от живота си, от живота около теб и ги използвай.

Седмо, есето има необходимата *текстова структура* – начало, същинска част и заключение, в които добре са открити проблемите, обратите и отговорите и които представляват неделима завършена цялост.

Осмо, есето борави с *точен език и същевременно фриволен*, специфично твой, позволяващ си словотворчество и отклонения за постигане на различни ефекти.

Девето, есето се различава от всички други видове на аргументивния текст, защото не се стреми към *изчерпателност и систематичност*, а към специфичен и *неочакван, единствен ъгъл* (гледна точка, позиция), които обаче осветяват цялото явление (обект). Понякога един аргумент, дълбочина, конкретност, изразителност.

Психологически процес на създаване на есе

Шамфор е родоначалник на фрагмента (афоризма), Монтен – на есето. Нарича го “сгъстен разум” (квинтесенция на мисълта). Вирджиния Улф (1882-1941) казва: “неговите есета (за есетата на Чарлс Лам) превъзхождат дори есетата на Макс Бийрбом (есеист, драматург, радиокоментатор 1872-1956) въпреки цялото им съвършенство, именно заради онези необуздани изблици на въображението, прорязани от бляскавите мълнии на гениални хрумвания, което ги прави на места недосягани и несъвършени, ала озарени от поезия.” И още: “ако свободата стане наш навик и ако добием куража да пишем точно онова, което мислим; ако успеем да избягаме, макар и за малко от общата гостна и започнем да възприемаме човешките същества не само в отношенията им едно към друго, но и в отношението им към действителността...” (В. Улф. *Собствена стая*. С., 1999, 12; 146.). И така:

1. Целенасочено наблюдение, вслушване в същността на околното и вътрешното; припомняне; свързване; аналогизиране (прехвърляне) на сегашен и минал опит (познание, информация, примери).

2. Определяне на *различните гледни точки* (позиции, опори, “места за снимане”) на явлението – до точна формулировка на *заглавие* и усещане за “*моя проблем*” в темата.

3. Опитване на различните места за снимане като “*обикаляне из района*”; като нагласяване на фоторепортера – до различни “*груби*” възможни *варианти на структурата*.

4. Вътрешно структуриране на информацията; *хрумване на различни изненадващи читателя варианти* на оформяне на текста – вътрешно “*самонавиване*” за изработване и узряване на *настроението, вълнението*.

5. *Прогностичен етап* – предвиждане ефекта и въздействието, качеството на продукта – до увереност, че това е “*моят начин*” за израз на “*моята позиция*”, която *ще повлияе на другия*. Т.е. есето съчетава експресивна и импресивна (конативна) функция на езика според Якобсон. Позицията е конкретна и лична, но не означава, че не се стреми и не въплъщава универсалност. Напротив – чрез уникалното се разкрива принципа на универсалното.

Критерии и показатели за оценяване

Съдържателни критерии (шест показателя)

1. Ползване на адекватни и ценни библиографски източници.
2. Изработване на аргументи, доказателства, контрааргументи на подкрепяната теза.
3. Използване на ярки примери от личния живот и ежедневието.
4. Изявена лична позиция – съпоставяна, защитавана.
5. Оригиналност, неочакваност, творчески елементи.
6. Сюжетност, интрига, развитие на проблема, наситеност с чувство и емоционалност.

Езиково-стилови критерии (четири показателя)

7. Метафоричност, хиперболи, аналогии – художественост на изказа и стила.
8. Емоционалност в два аспекта – експресивност на автора / същевременно внушаемост и влияние върху читателя (комуникативност на текста).
9. Точен език, ясни термини.
10. Граматически правилен български език.

Технически критерии на оформянето (пет показателя)

11. Издържана текстова структура – въведение; същинска част; заключение.
12. Коректно цитиране на библиографски източници и позоваване на автори.
13. Четливост и визуална приемлива конфигурация на текста – открояване на отделните смислови абзаци.
14. Оригинално онагледяване.
15. Обем 3-5 стандартни печатни страници.

Скала за оценяване

15 показателя по 1 коефициент – общо 15 коефициента.

Проф. д.п.н. Яна Рашева-Мерджанова

[Handwritten signatures and scribbles]

Т е с е - А з и К
11 е с е - н к. о ц. пок р с
з а м е н
- н к. а в т о р а и
к н и г и
- н к. т е х н и к. м е р

Психологично / личностно като цяло

Психика

Психологически теории в основата на личностното консултиране
Димитров, Ин. Увод в ортодоксалната психоанализа на развитието. София, Просвета, 2001.

Стосва, Т. Емоцията и когницията в психологическата терапия и консултация. София, 2003.

Шули, Д. Психология на растежа. София, Наука и изкуство, 2004.

Ризов, Ив. Категорията личност и личностно развитие днес. Педагогика, 2003, 7, 44-55.

Мерджанова, Я. Семействеността като родова ценност. Педагогика, 2003, 6, 21-28.

Мерджанова, Я. Афористично възпитание – няколко въпроса и няколко отговора. Стратегии на образователната и научната политика, 2005, 1,

Психоанализа (Зигмунд Фройд 1856-1939)

Основни понятия – несъзнавано (спомени, навици); То – подсъзнавано; Аз – собствената личност; СвръхАз – дресиран Аз от Цензурата (възпитанието); изтласкване; комплекси; сънища.

Два принципа на психичната дейност – на удоволствието (желаещ Аз) и на реалността (на ползата и избягва вредата); религията избягва първия, науката – еkleктика, изкуството ги примирява, възпитанието се опитва да преодолее първия.

Метод – хипноза; свободни асоциации – вторично възпитание, паралингвистични (тон, интонация, сила...) и екстралингвистични (смяна на темата, паузи, поза...) особености на гласа.

Критика – на оригиналността на теорията, като синтез на френска и немска култури; Анзийо – "То" от Ницше; Ж.-Фр. Хербарт – "психичен конфликт" в учебник по емпирична психология; Шерток – изследванията на Шарко-Бернхайм за причините от психичен (не физиол.) характер при мъжка хистерия.

Индивидуална психология (Алфред Адлер 1870-1937)

Основни понятия – комплекс за инфимноценност; компенсация чрез власт и превъзходство; социален интерес и общност; стемеж към свършеност и стил на живот. Съзнавано и Несъзнавано – две половинки

Логика – изходна предпоставка, но причините са в отношенията с външната среда, па и вътре

Възстановяване (като ресоциализация, роля на училището) – плус-ситуации чрез развитие на чувство за общност – до преодоляване чувството за малоценност.

Деца – редност, единственост, трудните – пасивни, активни, агресивни.

Карен Хорни (1885-1952)

Свързва Фройд и Адлер – псих. процеси се развиват в общуването с другия

Аналитична психология (Карл Юнг 1875-1961)

Динамични отношения Съзнавано/Несъзнавано – психологията е анализ чрез различни теории (1) на продуктите на съзнателната дейност (2)

Методи – анализ на симптомите (хипноза); асоциативен експеримент; анамнеза (съзнателно възпроизвеждане); анализ на несъзнаваното (сънища); активно въображение (творчество).

Етапи – 1 – проециране и възприемане чрез детството;
2 – лични/нелични съдържания в проекциите // запазване на
неличните като архетипове

3 – очистиране архетиповете от личното отношение към аналитика

4 – обективизиране (универсализиране) на архетиповете // към себе си

След 1, 2, 3, 4 – очистиране с основен термин "трансфер"

Периодизация – детство (до 14); юношество и ранна зрялост (15-25);
средна възраст (26-50, към самостта); истинска зрялост и старост (51-...)

Възпитание – чрез пример (спонтанно); чрез норми (колективно);
индивидуално

Надарени деца – сходни с умствено изостапалите (немарливост,
съпливост...); неравномерно развитие (интелектуално, емоционално, морално)

Когнитивни подходи (А. Бек, А. Елис)

А. Елис – рационални срещу ирационални съждения.

Психичното разстройство – резултат от ирационално (негативни
подсъзнателни съждения) и нелогично мислене.

Да се атакуват чрез езика (човек е символно същество) за реорганизация
на перцепциите, отношенията, мислите, а оттам и на състоянията и проблемите.

Нелогични ирационални безсмислени идеи на съвременния западен човек:

1. Важно е всеки човек да бъде одобряван и обичан в общността.
2. Човек трябва да е компетентен и адекватен, за да се счита със
- стойност.
3. Лошите и порочни хора трябва да бъдат наказвани.
4. Ужасно е, ако нещата не са така, както човек желае да са.
5. Нещастieto е причинено от външни обстоятелства и човек няма контрол.
6. Непрекъснато трябва да разсъждаваме за опасните неща и събития.
7. По-лесно е да избягваме трудности и отговорности, отколкото да ги посрещаме.
8. Човек зависи от другите и е добре някой по-силен да го подкрепя.
9. Миналите събития ни влияят, те са детерминанти на настоящето.
10. Човек трябва да се безпокои за проблемите на другите.
11. Има перфектно решение на всичко и то трябва да бъде намерено.

А. Бек – логически правилни срещу логически неправилни съждения. В
рамките само на рационалното.

Умение за решаване на проблем срещу неумение – практически
ориентиран. Известна манипулативност.

Афективно ориентиран подходи (К. Роджърс, Ф. Пърлс-гешалтерапия)

Карл Роджърс (личностноцентриран подход)

Основни понятия – чувство (емоционално оцветено преживяване, включва
емоцията и когницията) – себепознание и личен опит – до "доверие в себе си"

Принципи – изразяване на неприемливи емоции; "тук и сега"; отговорност.

Метод – консултацията

Етапи (7 – ключов 4) – чувствата и значенията не се признават и не се
проявяват; проявяват се, но не се признават и приемат; и негативните чувства с

ниска степен на приемане и отговорност; диференциация от клиента (емоция и когниция); свободно се изразяват с изненада; приемат се като "е", израз, приемане, отговорност.

Фриц Пърлс (гешалттерапията)

Принципи – афективно осъзнаване на връзката личност/среда (акцент върху качеството на преживяването, не върху съдържанието); разблокиране на Свръхконтрола; до естествено на преживяванията.

Основни понятия – емоции (регулатор на връзките със средата); естествено развитие; свръхконтрол; блокиране/разблокиране; недовършено преживяване.

Метод – консултацията

Етапи (4) – да разбере как блокира (свръхконтрол); разблокиране; осъзнаване на емоцията (афективно осъзнаване – емоция и когниция); "довършване на преживяването".

Когнитивно-афективни подходи (Л. Грийнбърг)

Принципи – синтез на афективни и когнитивни процеси

Метод – консултация

Етапи (8) – 1 – приемане чрез признаване

2 – създаване на значение чрез лична оценка (синтез

Ем./Когн. още първи и втори етап)

3 – провокиране чрез активиране на афект

4 – отговорност

5 – модификация

6 – емоционално-корективно преживяване

7 – цялостна модификация и реорганизация на когнитивно/афективните редици

8 – психична промяна, чувство за достойно и ценно същество

Зрелият човек (Гордън Олпорт)

Пълноценно функциониращият човек (Карл Роджърс)

Продуктивният човек (Ерих Фром)

Себеактуализиращият се човек (Ейбрахам Маслоу)

Индивидуализиращият човек (Карл Юнг)

Аз-трансценденталният човек (Виктор Франкъл)

Човекът "тук и сега" (Фриц Пърлс)

Handwritten signature or initials.

Handwritten notes on the right margin:

- Визу. интензивност
- Мултисензор
- Когнитивен синтез
- Трансцендентност
- Върху
- Фриц
- а не върху
- Синтез
- Удължение кач
- когн. върху
- на когнитив
- фетер

МОДЕЛИ НА ЗДРАВАТА ЛИЧНОСТ
Дуейн Шулиц

автори параметри	Гордън Олпорт 1897- 1967	Карл Роджърс 1902- 1987	Ерих Фром 1900- 1980	Ейбър. Маслоу 1908- 1970	Карл Юнг 1875- 1961	Виктор Франкъл 1905- 1978	Фриц Пърлс 1893- 1970
Формули за Човека	Зрелият	Пълноценно функционални онирания	Продуктивният	Себеактуализиращият	Индивидуализиращият	Трансперсоналният	Човекът "тук" и "сега"
Ключови думи	Цели, "Проприум"	Лична отговорност, Изразяване	Пласираща ориентация, Свобода "за"	Себеактуализация, Метаценности	Архетип Развитие през целия живот	Воля/Свобода/Смисъл, Съзидателност	Гешалти Себеподкрепа

СЕЧЕНИЯ:

*прагматичност
продуктивност*

минало+сега

мистика

мета...

*афективно
антиинтелектуално*

ОБЩО:

Себепознание / Аз-обективация / Аз-контрол – АВТОНОМНОСТ

ГЕНЕАЛОГИЧНИЯТ ЧОВЕК - ЕКО-ЧОВЕК

фикация, подаваща се на двустранен избор, конструиране и контролиране – от институцията и от личността.

Тези промени трябва да бъдат започнати и ускорени, тъй като сега действителните национален класификатор (документът за пазара на труда) и списък на учебните професии (документът за системите на професионално образование и професионална квалификация) изостават от стъпултурните промени и тенденции в развитието на икономиката. Преобладаващата част от представените в списъка професии се подготвят във формалния образователен сектор. Другите институции имат спомагателен характер, а лети-тимни дипломи и сертификати се издават само от официално признатите учебни заведения. От друга страна изостава развитието на законовата рамка на формалното професионално образование. В тази обстановка много трудно и бавно текат каквито и да са процеси за асоцииране и координиране на действията на всички участници в подготовката и движението на работната сила – национални министерства и ведомства, институции за формална и неформална професионална подготовка и квалификация, неправителствени сектор, браншови камари и организации на работодателите, отделни субекти и частни заинтересовани лица. Социалното партньорство е повече от необходимо днес в сферата на трудовата заетост и е една от най-сериозните задачи пред всички участници в процесите. То изисква и професионализъм, и специфични умения, и добра воля.

2. ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕСТАВЯНЕ НА ПРОФЕСИЯТА

2.1. ПРОФЕСИОНАЛЕН ПРОФИЛ НА СПЕЦИАЛИСТА

Професията е една от най-съществените връзки между обществото и отделния човек. Чрез професията обществото „разпределя“ видовете необходим труд между своите членове по определени признаци. Професията оживяват, изживяват се чрез специалистите, защото те функционират чрез човека, който ги упражнява. Ще разбирате професионалния профил като структурирано качествено описание на основните професионално-значими характеристики на специалистите, съответни на занаятите в професионалната област и изисквания на професията към тях. Професионалният профил на специалистите е функционалният аспект на професията. Професионалният профил (на специалистите) е продължение на професионалната (профил на професията) и основа на квалификационните и професионално-длъжностни характеристики за работното място.

Той може да се разработва на общо описателно (дескриптивно) и на специфично нормативно (прескриптивно) равнище. В дескриптивния модел извеждаме логически способностите от ролите и компетенциите, т. е. лич-

ностният професионален профил произтича естествено от профила на професионалната дейност. Описанието има познавателен характер и функции със значение на теоретичноизследователско равнище. При нормативното извеждане на професионалния профил способностите стоят на първа позиция и те гарантират качествено професионално осъществяване на ролите и компетенциите в процеса на подготовката на специалистите, на оценяване и подбор на персонала, на развитие и растеж на кадрите. Нормативният модел има регулиращи социално-прагматични функции на приложно равнище.

2.1.1. Основни компоненти на професионалния профил

Професионални компетенции. Фиксират правомощията в професията за определени дейности и функции съобразно йерархията на професията в Националния класификатор, съобразно длъжността (работното място) и придобитата степен на квалификация. Компетенциите се разработват за съответните (от първо до четвърто) равнища на професионална квалификация и са основа на професионалнодлъжностните характеристики, където се посочват конкретни права и задължения на професионалистите на работното място и неговите взаимоотношения на подчинение и ръководство по вертикал и хоризонтал с други специалисти в институцията и извън нея. Можем да обобщим, че професионалните компетенции фиксират позицията на специалиста сред и спрямо другите специалисти (колегите). Те представяват всъщност едно оразмеряване, поставяне на граници за професионалните роли и компетентности на специалиста с оглед на това, че и други специалисти участват в осъществяването на професията.

Професионални роли. Професионалните роли фиксират услугата, функцията спрямо потребителя, клиента. Заедно с професионалните компетентности те са в основата на квалификационните характеристики на специалистите. Например като основни професионални роли на социални работници се посочват ролите на посредник, консултант, терапевт, защитник, активист, възнамощник и т. н. Те фиксират отношение към клиента.

Професионални компетентности (способности). Те фиксират групните способности спрямо предмета на труда в професията¹. Основните групи професионални способности произтичат от характера и разнообразието на професионалните роли и професионалните компетенции. Примери за основни групи професионални способности:

¹ Тук се налага изричен акцент и заостряне вниманието на читателя-специалист върху въвеждането и следващия признак за непротиворечиво разграничаване на професионални компетенции, професионални роли, професионални компетентности – отношението на професията (специалиста) спрямо „както?“ – спрямо другите в професията, спрямо клиента или типа услуга, спрямо предмета на трудовата дейност. Излишно е да уточняваме неразборията в научната специализирана литература и в социалната практика на уреждане на трудово-правни отношения чрез длъжностни и квалификационни характеристики, където обикно взето по един и същ начин се дефинират и съответно операционализират компонентите на съответните структури [8, 8; 12, 60–92].

1. Научноизследователска и научноприложна – собствено изследователска дейност, която предполага умения да се очертават проблемите с оглед на състоянието и развитието на научната област, изпреварващо да се предлагат нови уместни подходи, да се разработват практически методи за разрешаването на проблемите; равнище на ренивиране на знанието, което предполага умения да се идентифицират ситуацията от собствената професионална компетентност, да се владеят познавателните и методическите техники за прилагане на научните постижения, да се следят и използват новостите в по-широки и други професионални области; ниво на добросъвестно популяризиране и приложението на знанието, методите, техниките.

2. Диагностична – предполага уменията да се констатира, изолират и оценяват ситуации, личности, фактори, системи и съответно на това да се прогнозира състояния и тенденции.

3. Методическа – основава се на диагностичната и осигуряваща процедурите на интервенция (намеса) за желана промяна в състоянията и тенденциите.

4. Коммуникационна – осигурява ефективната свързка в мрежата от фактори, която специалистът задвижва. Коммуникационната способност представя съединителната тъкан, без която е невъзможна координацията между изключително противоречивите понякога сегменти в професионалното поле.

5. Информационна – отнася се както до издирване, така и до ползване на източници на информация, така и до излъчване на информация на всички равнища на професионална дейност и в различните ѝ планове.

6. Управленска – необходима не само за отделните бюрократични нива, но и в персонално професионално взаимодействие с клиента и факторите за влияние.

7. Работа с документация, която трябва да освободи от отгъждстването с архиварството и простото класифициране. Поддържането на документацията е свързано с изяви интерпретативни, селективни, прогностични способности и в много случаи се оказва решаващо за много лични съдби в съвременния свят.

Психомоторна и психосензорна сфера. Отнасят се до основни психични процеси.

Интелектуална сфера – обхваща главните мисловни процеси. Мислене: владеене на мисловните операции анализ, синтез, абстрахиране и обобщаване; владеене на мисловните процеси разбиране, планиране, проектиране; бързина, точност, гъвкавост, преносимост, подвижност на мисленето; баланс между различните видове мислене – нагледно-образно, словесно-логично, продуктивно. Аналогичност и асоциативност на мисленето, които позволяват генерирането на творчески нестандартни и ефективни решения. Памет: баланс между видовете памет (нагледно-образна и словесно-логична), баланс между оперативната и дългосрочната памет. Вниманието: степен на концентрация, разпределеност, гъвкавост, устойчивост, обем.

Екстравертност – общителност, лекота на установяване на първи контакти, способност за печелене на доверие и създаване на атмосфера на доверителност с клиента. Същевременно от голямо значение е усетът за мярката на професионалната настойчивост и активност в контакта с оглед на проблемите и личния статус на клиента. Екстравертността предполага висока чувствителност и деликатност спрямо претенциите, нуждите, възможностите и необходимостта на личността както на клиента, така и на самия специалист.

Емоционална и волева устойчивост – степен и характер, в сферата на емоционалната култура вече се говори за емоционална интелигентност. Понятието става популярно след публикуване на книгата „Емоционална интелигентност“ на Даниел Голман, но психологическият концепт е предложен за първи път от Джон Мейър и Питър Соловей. Те се опитват да докажат, че емоционалната интелигентност влияе върху социалния статус и успех. Определят я като съвкупност от умения за точна оценка и изразяване на емоциите – както на собствените, така и на другите хора; ефективната им регулация у себе си и у другите; използването им за мотивиране, планиране и постигане на успех и удовлетворение в живота (отново както у себе си, така и у другите). Тази постановка очевидно има специално отношение към социалния характер на много от съвременните професии.

Индивидуален работен стил – в много професии ефективността зависи в голяма степен от възможностите на личността да изгради собствен работен стил. Това наличие на относително устойчива индивидуална система на работа не бива да влиза в конфликт с типичните базови характеристики и изисквания на професионалния етичен кодекс на професиите. В „Герминологичен минимум“ индивидуалният работен стил е определен като „система от усвоени общи и индивидуални методи на работа, осигуряващи максимално използване на предимствата на индивида, но и възможност за компенсиране на някои слаби страни при осъществяване на професионалните задължения. Той отразява единството между индивидуалното и типичното за изпълнението на определена професионална дейност“ [12, 60].

Професионална насоченост. Тя отразява субективната страна на професионалните ориентации на специалиста. От характеристиките на насочеността в голяма степен зависят мотивацията, активността, константността на специалиста в професията са:

1. Широта на професионалната насоченост – ирадиращи интереси в семейството професии и в сродни професионални области, което стимулира специалиста едновременно за разширяване и повишаване на професионалната квалификация.

2. Устойчивост – постоянство на насочеността в професията, което, въпреки развитието на личността на специалиста и на пазара на труда, ще го задържи за оптимален период в бранша.

3. Действителност – активност на професионалната насоченост, изразяваща се в инициативност, пробивност, иновативност, бързо приобщаване и отблъскване от външния свят, извън областта, речност за реална инициативност в областта.

ОСНОВНИ УМЕНИЯ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИНТЕРВЮ

Умения за оказване на внимание - невербална комуникация

слушане	паузи	поза	изражение на лицето	отразяване	контакт с очи	културални различия
- активно слушане	- клиента да поеме своята отговорност - да събере мислите си	- поза на тялото - жестове начин на сядане - разстояние м/у двамата	- усмихване окуражително кимане	- връзка между преживяванията и чувствата - поражда доверие - да разбере как се чувства клиента	- засвидетелстване на интерес - съсредоточаване в/у клиента	- винаги да се взимат предвид от консултанта.

Умения за фокусиране

				Грешни въпроси		
отворени въпроси	затворени въпроси	сондиращи въпроси	хипотетични въпроси	множествени въпроси	водещи въпроси	ограничаващи въпроси
- "Какво?" "Как?" "Кога?" "Защо?"	- Да/Не отговор	- проследяват и проучват следващия отговор на клиента	- помагат на клиента да си представи какво може да се случи	- не знае на кой от тях да отговори	- налагат мнението на консултанта	- ограничават отговора на клиента до две възможности

МАЙСТОРСКИ УМЕНИЯ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИНТЕРВЮ

Предизвикване	Съветване
- трябва да са изградени ефективни отношения на работа м/у клиент и консултант - внимателно да е избран моментът защото клиентът може да заеме отбранителна позиция - да изслушва и изяснява отговора на клиента - заедно с клиента да се обмисля курс на действие - да признава чувствата на клиента - да предлага своя интерпретация на ситуацията	- да провери дали клиента не е получил или проучил вече тази информация - изрично да се посочи връзката на информацията с целта на изследването - да поднесе информацията на език достъпен за клиента - да помогне на клиента да разбере как да използва информацията

Един от най-честите методи за провеждане на професионална консултация е интервюто.

То се използва в около 90% от случаите. Произтича пряко от клиничния метод и представлява ситуация за наблюдение.

Ето защо от особено значение са уменията, използвани от консултанта, при водене на интервюто. Уменията за интервюиране представляват различни форми на комуникация, от които избираме при водене на интервюто.

Според целта на интервюто и ефектът който ще последва, интервюиращият може да подбира от голям кръг от умения.

УМЕНИЕ → ЦЕЛ → ЕФЕКТ

Уменията за интервюиране се разделят на две основни нива :

- Основни умения
- Майсторски умения

I. Основни умения:

Базата на всички интервюта се формира от основните умения. Нимислимо е провеждането на едно интервю без използването им.

1. Умения за оказване на внимание:

В интервюто ние показваме и комуникираме внимание чрез своето поведение. То може да бъде сведено до следните умения за оказване на внимание:

- слушане
- паузи
- положение на тялото (поза)
- изражение на лицето
- отразяване (рефлексия)
- контакт с очи
- културални различия

- **Слушане** – Един от най-мощните начини за комуникиране на разбиране от интервюиращия е така нареченото активно слушане. То предполага прилагането на редица умения за наблюдение. Тези умения се провеждат бързо и симуланто, докато тече самата дискусия. Например : Колоко нервен е клиента?, Готов ли е да дискутира въпросите? и др. Също така е важно интервюиращият да се опита да интерпретира съобщенията на интервюирания : Колко важно е казаното от него?; Как съответства то на казаното преди това? и др.

- **Изражение на лицето** – Осъзнаването на важността на техниките за невербална комуникация е изключително важно, за да се извлече максимална полза от прилагането им. Загрижеността и емпатията се показват изключително ярко чрез промени в изражението на лицето – усмихването, споделянето на тих смях, окуражително кимане. Клиента се чувства по- релаксиран, уверен да продължи

разговора, когато човекът срещу него му се усмивва. Кимането с глава показва на клиента, че го слушат внимателно и го разбират.

- **Паузи** - за консултанта е важно както да използва собственото си мълчание, така и да разбира мълчанието на клиента. Трудността в използването на мълчанието идва от това, че консултантът не винаги знае какво точно иска да каже клиента с мълчанието си. Паузата дава време на клиента да събере мислите си и да обмисли отговора си. Мълчанието на консултанта дава възможност на клиента да поеме своята отговорност по време на консултирането.
- **Отразяване (рефлексия)** – Представлява обратно отразяване към клиента, на това, което той е казал според консултанта.
Например “Моето впечатление на това, което каза е че...” Отразяването, обаче не трябва да повтаря дума по дума казаното от интервюиращия.

Използването на уменията за отразяване са важни както за интервюиращия, така и за консултанта. От една страна те са ценни за клиента – помагат му да направи връзка между преживяванията и чувствата си и да даде съответен отговор; дава му инициативата да обясни ситуацията от своя собствена перспектива; окуражава го в извличането на по-голяма значимост от преживяванията, а също така в разширяването на даден аспект, така че да позволи по-дълбоко проучване. От друга страна използването на тези умения е ценно за интервюиращия – помагат му да признае гледната точка на клиента; поражда доверие между него и клиента; помага му да си изясни отговорите, така че да слуша и разбира по-точно клиента; помага му също да разбере как се чувства клиента неговите виждания и преживявания.

- **Положение на тялото (поза)** - включва:

Поза на тялото – накланяне към интервюиращия, признаване на присъствието му. Израсява се в леко наклонена поза на тялото и отпуснати рамене

Жестове – помагат за илюстриране на начина, по който консултантът се чувства спрямо клиента. Жестовите на ръцете например могат да изразят покана за участие или да се използват за обяснението на даден въпрос.

Начин на сядане – Начинът на подреждане на мебелите за сядане по време на интервюто определят степента на формалност на участниците.

Разстоянието между интервюиращ и клиент – задължително е съобразено с дадените културни норми

- **Контакт с очи** – друг начин за засвидетелстване на интерес по време на интервюто. Контактът с очи показва на клиента, че сме се съсредоточили върху него, улавяме вниманието на клиента, когато разменяме погледи. Не трябва да се бърка с втренчването, което е статично и неподвижно.

- **Обобщаване** – дава възможност да се провери както разбирането на клиента за дадена ситуация, така и това на консултанта. Клиентът винаги трябва да е свободен да добави нещо към обобщението или самия той до направи обобщението. Чрез обобщаването се изясняват въпросите по време на интервюто; осигурява се точно слушане и се преработва информацията, като се отличават основните въпроси. Чрез обобщаването интервюиращия се чувства признат и разбран; дава му възможност всички неточности да бъдат проверени и коригирани от консултанта

- **Културални интерпретации** – Различните култури преписват определено значение на определен тип поведение и това трябва винаги да се взема предвид от консултанта.

2. Умения за фокусиране

- отворени въпроси
- затворени въпроси
- сондиращи въпроси
- хипотетични въпроси
- други типове въпроси
- обобщаване

- **Отворени въпроси** – Започват с “Какво?”, “Как?”, “Кога?”, “Защо?”

“Какво?” – помага да се проучат фактическите елементи на темата

“Какво откри?” или “Какво ти повлия?”

“Как?” – проучва процеса

“Как го откри?”

Кога ? – борави с продължителности време

“Кога забелязахте, че...”

“Защо?” – проучва причините и търси оправдания

“Защо искате да ...”

Трябва да се внимава с задаване на “Защо?” въпросите – те често имат ефекта на притискане до стената. Когато беде питан за оправдание, клиента много често не знае какво точно да отговори и се чувства некомфортно и неадекватно.

- **Затворени въпроси** – стесняват възможността единствено за “Да” или “Не” като вариант за отговор. Те проверяват специфични факти или детайли. Трябва да се използват само от време на време когато искаме да проверим определен детайл, защото те не ангажират клиента с интервюто. Многото затворени въпроси имат ефект по-скоро на затваряне и приключване на дискусията.

Пример “Ще се явите ли на интервюто?”

“Попълнихте ли теста ?” и други

- **Сондиращи въпроси** биват :

Проследяващи и проучващи въпроси – проследяват/проучват по-нататъшния отговор на клиента. Помагат му да бъде по-детайлен, да проучи една или друга област.

Пример: Проследяващ въпрос – “Какво Ви накара да смените досегашното си мнение?”

Проучващ въпрос – “Какво имате предвид под интересна работа?”

- **Хипотетични въпроси** – най-често отворени въпроси, които помагат на интервюирания да си представи какво може/е могло да се случи. Освобождавайки въображението си той е в състояние да разработва различни алтернативи и да проучва множество възможности.

Други типове въпроси – съществуват и различни въпроси, които трябва да бъдат избягвани от интервюиращия:

- **Множествени въпроси** – объркват клиента и той не знае на кой въпрос да отговори

Пример: “Избра ли вече къде ще кандидатстваш и попълни ли формулярите за работата?”

- **Водещи въпроси** – също са объркващи за клиента. Те му пречат да изрази какво чувства и мисли по даден въпрос, защото му налагат мнението на интервюиращия

Пример: “Не мислиш, че по-правилно е първо да да беше помислил за това?”

- **Ограничаващи въпроси** – ограничават отговорите на клиента до две възможности или едното или другото. По този начин му се отнема свободата да отговори и думите сякаш му се поставят в устата.

Пример: “В голяма компания ли предпочиташ да работиш или в по-малка?”

- **Обобщаване** – използва се в различни моменти на интервюто : след дискутиране на дадена тема или въпрос, при завършване на даден етап от интервю то или при приключване на самото интервю. Чрез така наречените ефективни обобщения клиентът може да направи по-задълбочена интерпретация на своята ситуация.

2. Майсторските умения

При тях трябва да се подхожда много внимателно. Изисква се внимателна преценка преди да бъдат приложени. Не винаги е необходима и наложителна тяхната употреба.

- Предизвикване
- Съветване

- **Предизвикване (Отправяне на предизвикателство)**

За да се използва това умение трябва да са изградени ефективни работни взаимоотношения между консултанта и клиента. Чрез предизвикването консултанта има възможност да конфронтира клиента, показвайки му открити се противоречия. Внимателно трябва да бъде избран момента на отправяне на предизвикателството, защото избързването му може да накара клиента да заеме отбранителна позиция.

Нужда от отправяне на предизвикателство е на лице, когато клиента:

Показва несъответствия и противоречия

Пример: Клиентът иска работа с висока степен на квалификация, но не посещава редовно курсовете за квалификация и не може да напише една курсова работа

Дава неточна информация

Пример: Дава неточно описание на изискванията за постъпване в даден курс

Пренебрегва важни фактори

Пример: Клиентът иска да придобие трудов стаж в чужбина, но не мисли за трудностите последствията от това негово желание.

Признава даден факт или ситуация, но не действа спрямо тях

Пример: Клиента е съгласен, че трябва да преоцени своите цели и задачи, но също така не иска да прави промени.

Показва липса на ангажираност в процеса на интервюто

Пример: Отговорите му се състоят само в “Да”, “Не”, “Не знам”

Когато отправя предизвикателство консултанта трябва да следва следните стъпки:

- а) да предлага своя интерпретация на ситуацията, която се нуждае от предизвикване
- б) да изслушва и изяснява отговора на клиента
- в) да признава чувствата на клиента, когато отговарят на предизвикателството
- г) да се отрази обратно към клиента нуждата да генерира алтернативни подходи
- д) да се разработят нови перспективи
- е) заедно с клиента да се обмисля курс на действие

- . Съветване

Точната информация може да помогне на клиента да изясни целите си да му помогне при вземане на решение. Един от най-важните факти при даване на информация е изрично да се посочи връзката на информацията с целта на проучването.

Давайки информация, интервюиращия **трябва**:

- а) да провери дали клиента не е получил или проучил вече тази информация
- б) да провери дали информацията е лесно достъпна - не е нужно да се поема свръхотговорност
- в) да помогне на клиента да разбере как да използва информацията
- г) да поднесе информацията на език достъпен за клиента или на по-малки части, които са по-лесни за разбиране.

Давайки информация, интервюиращия **НЕ трябва**:

- а) да взема решения от името на клиента
- б) да се вербува за дадено обучение или образование
- в) да дава информация без ясна идея за нейната цел и затова как тя би подействала на клиента.
- г) да прави споразумения с клиента и да избягва дискутирането на теми, които се нуждаят от предизвикване

ОЦЕНЪЧНА КАРТА за кариерно интервю

Показатели	Не е осъществено	Осъществено в задоволителна степен	Осъществено професионално и компетентно
1. Въвеждане и договаряне	0	1	2
2. Проучване-фокусиране	0	1	2
3. Цели и план	0	1	2
4. Умения			
Отворени въпроси	0	1	2
Проучващи въпроси	0	1	2
Хипотетични въпроси	0	1	2
5. Невербална комуникация	0	1	2
6. Обратна връзка	0	1	2
7. 4-те основни принципа			
Клиентът държи своите отговори	0	1	2
Отношение на доверие	0	1	2
Недирективност	0	1	2
Активна роля на клиента от 20:30 до 40:60	0	1	2

Дата:

Консултант:

Оценител:

na Amado, Gilles. Dynamique des communications dans les groupes. P. Adam. Канали и кодове на невербална (фрфолна) комуникация - описване. Coln, 1991, p. 12

Канали и процеси на ком.		Критерии за анализ	
модули/канали	репертоар	категории	критерии
поза-визуален	пропорционална позична др. на тялото; на микро грим, кристели, повед. грехи	санзат (разкриве) фетов емоционни мога	ориентация и диалектично партноора
мускулно-акуров	думи вокали звуци (кравуци, смех, плач, гукане)	минувачи, пара/extra мити-високи	фонетика, лок тика, амтатонис, семантика, кавеса на маса, интерзмит-ет, висотини, ритми, промислени
мисли-тактилен	пиране, хващане, обхващане		
мисли-офрактивен	мисли, нафтан		
визуално/фривален	хранене	позе, намери, топитието прасрагбо	

в A. Ancelin-Schutzenberger. Кодове за позични и отбичение на позата в гръната аудитория. p. 23

 седнал, изправен
 седнал, ^{нагоре}напрегнат
 седнал, ^{назад}обратен
 мърдаше с крака
 рока върху краката
 кръстосани роже
 кръстосани роже крака

 седнал на стол, обратен
 седнал на обратен стол
 седнал на крака
 символ за пиини
 всички са обратен напрегнат, работят негово
 време за пичене
 седнал се е на двасветни стола

1. Да се характеризира

или на цялата програ ма					инфор мация				
					Други				

Съдържателно разгръщане на фокусирането на проблема в консултантското взаимодействие

Възможни аспекти на фокусиране в процеса на проучване на средата на клиента и факторите в нея:

1. Здравно състояние – обща картина.
2. Специфични състояния и проявления.
3. Психика – общо състояние + специфични характеристики (фобии, фрустрации, комплекси, зависимости – първични и вторични, склонности, надарености)
4. Образователно равнище, обща култура, интелект, интелигентност.
5. Социални умения.
6. Родова (фамилна) история – битова култура, навици, вяра, традиции, предразсъдъци.
7. Интереси и способности – истории и постижения.
8. Наследствени предразположености – обременености или предимства.
9. Среда – социална, професионална (образователна), лична – косвено или пряко проучване.

Едва след това – към

10. Взаимоотношения и йерархия на значимостта на факторите – “мрежа на факторите”.

В един (или повече) от тези аспекти (който се преценява от консултанта като преимуществен за консултирането)

- се осъществяват определени дейности чрез определени методи и инструменти, съответни на поставените цели, съответни на установения същински проблем;

- постигат се съответни резултати, предметени в съответни продукти,
приоритетно разположени

- във времето (програмата и етапите)
- според спешността и значимостта им (чрез фокусирането)
- в контекста на проблема (мрежата от фактори) и на жизнената ситуация на клиента.

Така се структурира N-мерното пространство на консултантското взаимодействие, включващо не само консултант и клиент, но и техния свят, трансформиран внимателно, грижливо, компетентно чрез дейностите и интеракциите в четири измерения – радиално (към центъра, фокуса на проблема); периферно (към значимите фактори в равнинна мрежа); височинно (степенуване на спешните и значими подпроблеми и стъпки); дълбочинно (към предисториите и предпроблемите – генеалогията на сегашното). Радиалното и периферното обхващат актуалното състояние с гравитационните сили и на свиване (фокусиране), и на разсейване (факторите), третото държи перспективата, четвъртото продължава “описанието на случай”, за да се гмурне в дълбините. Така живото, пълното, ефективното консултантското пространство е сферично.